Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

15 septembrie 2015 *

„Trimitere preliminară — Libera circulație a persoanelor — Cetățenia Uniunii — Egalitate de tratament — Directiva 2004/38/CE — Articolul 24 alineatul (2) — Prestații de asistență socială — Regulamentul (CE) nr. 883/2004 — Articolele 4 și 70 — Prestații speciale în numerar de tip necontributiv — Resortisanți ai unui stat membru aflați în căutarea unui loc de muncă, având reședința pe teritoriul unui alt stat membru — Excludere — Menținerea statutului de lucrător”

În cauza C-67/14,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Curtea Federală pentru Contencios Social (Bundessozialgericht, Germania), prin decizia din 12 decembrie 2013, primită de Curte la 10 februarie 2014, în procedura

Jobcenter Berlin Neukölln

împotriva

Nazifa Alimanovic,

Sonita Alimanovic,

Valentina Alimanovic,

Valentino Alimanovic,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, domnii A. Tizzano, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot și C. Vajda, președinți de cameră, domnii E. Levits și A. Arabadjiev, doamnele C. Toader și M. Berger (raportor) și domnii E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund și J. L. da Cruz Vilaça, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 3 februarie 2015,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Nazifa Alimanovic, pentru Sonita Alimanovic, pentru Valentina Alimanovic și pentru Valentino Alimanovic, de D. Mende și de E. Steffen, Rechtsanwälte;

* Limba de procedură: germana.

— pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Möller, în calitate de agenți;

— pentru guvernul danez, de M. Wolff, în calitate de agent;

— pentru Irlanda, de E. Creedon, de A. Joyce și de E. McPhillips, în calitate de agenți, asistați de G. Gilmore, BL;

— pentru guvernul francez, de G. de Bergues și de R. Coesme, în calitate de agenți;

— pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de F. Varrone, avvocato dello Stato;

— pentru guvernul suedez, de A. Falk, de K. Sparrman, de C. Meyer-Seitz, de U. Persson, de N. Otte Widgren, de L. Swedenborg, de E. Karlsson și de F. Sjövall, în calitate de agenți;

— pentru guvernul Regatului Unit, de J. Beeko, în calitate de agent, asistată de J. Coppel, QC;

— pentru Comisia Europeană, de M. Kellerbauer și de D. Martin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 26 martie 2015,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 18 TFUE și a articolului 45 alineatul (2) TFUE, a articolelor 4 și 70 din Regulamentul (CE) nr. 883/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2004 privind coordonarea sistemelor de securitate socială (JO L 166, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 82), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (UE) nr. 1244/2010 al Comisiei din 9 decembrie 2010 (JO L 338, p. 35, denumit în continuare „Regulamentul nr. 883/2004”), precum și a articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO L 158, p. 77, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Jobcenter Berlin Neukölln (Centrul pentru Ocuparea Forței de Muncă Berlin Neukölln, denumit în continuare „Centrul pentru Ocuparea Forței de Muncă”), pe de o parte, și Nazifa Alimanovic și cei trei copii ai săi, Sonita, Valentina și Valentino Alimanovic (denumiți în continuare, împreună, „familia Alimanovic”), pe de altă parte, în legătură cu anularea de către această agenție a acordării unor prestații ale asigurării de bază („Grundsicherung”) prevăzută de legislația germană.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

3 Articolul 1 din Convenția europeană de asistență socială și medicală, semnată la Paris la 11 decembrie 1953 de către membrii Consiliului Europei și care este în vigoare din anul 1956 în Republica Federală Germania (denumită în continuare „convenția de asistență”), prevede principiul nediscriminării în următorii termeni:

„Fiecare dintre părțile contractante se angajează ca resortisanții celorlalte părți contractante, aflați în situație de ședere legală în orice parte a teritoriului său căruia i se aplică prezenta convenție și care sunt lipsiți de resurse suficiente, să beneficieze de asistența socială și medicală […] prevăzută de legislația în vigoare în partea de teritoriu respectivă, la fel ca propriii resortisanți și în aceleași condiții.”

4 Potrivit articolului 16 litera (b) din convenția de asistență, „orice parte contractantă notifică secretarului general al Consiliului Europei orice lege sau reglementare nouă care nu este încă vizată de anexa I. Cu ocazia acestei notificări, partea contractantă poate formula rezerve privind aplicarea noii sale legislații sau reglementări resortisanților celorlalte părți contractante”. Rezerva formulată de guvernul german la 19 decembrie 2011 în temeiul acestei dispoziții are următorul cuprins:

„Guvernul Republicii Federale Germania nu se angajează ca resortisanții celorlalte părți contractante să beneficieze, la fel ca propriii resortisanți și în aceleași condiții, de prestațiile prevăzute în cartea a II-a din Codul social [(Sozialgesetzbuch Zweites Buch, denumită în continuare «cartea a II-a»)] – Protecția socială de bază pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, în versiunea în vigoare în momentul cererii.”

5 Conform articolului 16 litera (c) din convenția de asistență, această rezervă a fost comunicată celorlalte părți la convenția menționată.

Dreptul Uniunii

Regulamentul nr. 883/2004

6 Articolul 4 din Regulamentul nr. 883/2004, intitulat „Egalitatea de tratament”, prevede:

„Cu excepția cazului în care prezentul regulament prevede altfel, persoanele cărora li se aplică prezentul regulament beneficiază de aceleași prestații și sunt supuse acelorași obligații, în temeiul legislației unui stat membru, ca și resortisanții acelui stat membru.”

7 Articolul 70 din acest regulament, intitulat „Dispoziții generale”, figurează în cadrul titlului III capitolul 9 din acesta, care se referă la „[p]restații speciale în numerar de tip necontributiv”. Acest articol prevede:

„(1) Prezentul articol se aplică prestațiilor speciale în numerar de tip necontributiv, furnizate în conformitate cu legislația care, dat fiind domeniul său de aplicare personal, obiectivele și condițiile de eligibilitate, are totodată caracteristicile legislației de securitate socială prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și ale asistenței sociale.

(2) În sensul prezentului capitol, «prestații speciale în numerar de tip necontributiv» înseamnă prestații:

(a) care sunt destinate să furnizeze:

(i) o acoperire suplimentară, de substituție sau ancilară împotriva riscurilor acoperite de ramurile de securitate socială prevăzute la articolul 3 alineatul (1), care garantează persoanelor în cauză un venit minim de subzistență, avându-se în vedere situația economică și socială din statul membru în cauză, sau

(ii) exclusiv protecție specială pentru persoane cu handicap, în strânsă legătură cu mediul social al acestor persoane din statul membru în cauză,

și

(b) în cazul în care finanțarea provine exclusiv din contribuții fiscale obligatorii destinate acoperirii cheltuielilor publice generale și condițiile pentru atribuirea și calcularea prestațiilor nu depind de vreo contribuție din partea beneficiarului acestora. Cu toate acestea, prestațiile furnizate ca supliment al unei prestații de tip contributiv nu se consideră prestații de tip contributiv exclusiv din acest motiv

și

(c) sunt enumerate în anexa X.

(3) Articolul 7 și celelalte capitole din prezentul titlu nu se aplică prestațiilor prevăzute la alineatul (2) din prezentul articol.

(4) Prestațiile prevăzute la alineatul (2) se acordă exclusiv în statul membru în care persoana în cauză este rezidentă, în conformitate cu legislația acestuia. Aceste prestații se acordă de către și pe spezele instituției de la locul de reședință."

8 Anexa X la Regulamentul nr. 883/2004, intitulată „Prestații speciale în bani de tip necontributiv", prevede, în ceea ce privește Republica Federală Germania, următoarele prestații:

„[…]

(b) Prestații pentru asigurarea costurilor de subzistență, în temeiul dispozițiilor de bază, pentru persoanele care caută un loc de muncă, cu excepția cazului în care, referitor la aceste prestații, condițiile de eligibilitate pentru un supliment temporar ca urmare a primirii unui ajutor de șomaj (articolul 24 alineatul (1) din [cartea a II-a]) sunt îndeplinite."

Directiva 2004/38

9 Potrivit considerentelor (10), (16) și (21) ale Directivei 2004/38:

„(10) În același timp, persoanele care își exercită dreptul de ședere nu trebuie să devină o sarcină excesivă pentru sistemul de asistență socială din statul membru gazdă în timpul unei perioade inițiale de ședere. Prin urmare, dreptul de ședere pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora ar trebui să facă obiectul anumitor condiții, dacă perioadele de ședere depășesc trei luni.

[…]

(16) Atât timp cât beneficiarii dreptului de ședere nu devin o sarcină excesivă pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă, aceștia nu ar trebui să fie expulzați. Prin urmare, o măsură de expulzare nu poate constitui consecința automată a recurgerii la asistența socială. Statul membru gazdă ar trebui să verifice dacă, într-un asemenea caz, nu este vorba despre dificultăți temporare și să ia în considerare perioada de ședere, circumstanțele personale și cuantumul ajutoarelor acordate pentru a determina dacă beneficiarul constituie o sarcină excesivă pentru sistemul său de asistență socială și a proceda, dacă este cazul, la expulzarea sa. Măsura de expulzare nu ar trebui în niciun caz să se adopte împotriva lucrătorilor care desfășoară activități salariate, a celor care desfășoară activități independente sau a persoanelor care caută de lucru, astfel cum sunt acestea definite de Curtea de Justiție, decât din motive ce țin de ordinea publică sau de siguranța publică.

[…]

(21) Cu toate acestea, ar trebui ca statul membru gazdă să fie liber să decidă dacă înțelege să acorde asistență socială în cursul primelor trei luni de ședere, sau pe o perioadă mai lungă în cazul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, persoanelor altele decât cele care desfășoară activități salariate sau activități independente, persoanelor care își păstrează acest statut și membrilor familiilor acestora sau dacă va acorda acestor persoane burse pe durata studiilor, inclusiv a formării profesionale, înainte ca acestea să primească dreptul de ședere permanentă.”

10 Articolul 7 alineatele (1) și (3) din această directivă prevede:

„(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:

(a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau

(b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă […]

[…]

(3) În sensul alineatului (1) litera (a), un cetățean al Uniunii care nu mai desfășoară o activitate salariată sau o activitate independentă își menține statutul de lucrător salariat sau de lucrător care desfășoară o activitate independentă în următoarele condiții:

(a) se află în incapacitate temporară de a munci, ca rezultat al unei boli sau al unui accident;

(b) este înregistrat în mod corespunzător ca fiind în șomaj involuntar, după ce a fost angajat pe o perioadă de peste un an, și s-a înregistrat ca persoană care caută de lucru la serviciul competent de ocupare a forței de muncă;

(c) este înregistrat în mod corespunzător ca fiind în șomaj involuntar, după ce a îndeplinit un contract de muncă pe termen limitat, cu durata de sub un an, sau după ce a devenit șomer în mod involuntar în timpul primelor douăsprezece luni și s-a înregistrat ca persoană care caută de lucru la serviciul competent de ocupare a forței de muncă. În acest caz, statutul de lucrător se menține pentru o perioadă de cel puțin șase luni;

(d) începe un stagiu de formare profesională. Cu excepția cazului în care se află în șomaj involuntar, menținerea statutului de lucrător presupune ca pregătirea să aibă legătură cu activitatea profesională anterioară.”

11 Potrivit articolului 14 din directiva menționată, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere”:

„(1) Cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora au dreptul de ședere prevăzut la articolul 6 atât timp cât nu devin o sarcină excesivă pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă.

(2) Cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora au dreptul de ședere prevăzut la articolele 7, 12 și 13, atât timp cât îndeplinesc condițiile prevăzute de aceste articole.

În cazuri speciale, dacă există bănuiala rezonabilă potrivit căreia un cetățean al Uniunii sau membrii familiei acestuia nu îndeplinesc condițiile prevăzute la articolele 7, 12 și 13, statele membre pot verifica aceasta. Această verificare nu se realizează în mod sistematic.

(3) Recurgerea de către un cetățean al Uniunii sau de către un membru al familiei sale la sistemul de asistență socială al statului membru gazdă nu conduce în mod automat la luarea unei măsuri de expulzare.

(4) Prin derogare de la dispozițiile alineatelor (1) și (2) și fără a aduce atingere dispozițiilor capitolului VI, o măsură de expulzare nu poate fi în niciun caz adoptată împotriva unor cetățeni ai Uniunii sau membrilor de familie ai acestora în cazurile în care:

(a) cetățenii în cauză ai Uniunii sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau independente ori

(b) cetățenii în cauză ai Uniunii au intrat pe teritoriul statului membru gazdă în căutarea unui loc de muncă. În acest caz, cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora nu pot fi expulzați atât timp cât cetățenii Uniunii pot dovedi că sunt în continuare în căutarea unui loc de muncă și că au șanse reale de a fi angajați.”

12 Articolul 24 din aceeași directivă, intitulat „Egalitatea de tratament”, prevede:

„(1) Sub rezerva dispozițiilor speciale prevăzute expres de tratat și de dreptul derivat, orice cetățean al Uniunii care, în temeiul prezentei directive, își are reședința pe teritoriul statului membru gazdă se bucură de egalitate de tratament în raport cu resortisanții statului membru respectiv în domeniul de aplicare al tratatului. Beneficiul acestui drept se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru și care au dreptul de ședere sau dreptul de ședere permanentă.

(2) Prin derogare de la dispozițiile alineatului (1), statul membru gazdă nu este obligat să acorde dreptul la prestații de asistență socială în timpul primelor trei luni de ședere sau, după caz, în timpul perioadei mai lungi prevăzute la articolul 14 alineatul (4) litera (b) și nici nu este obligat ca, înainte de dobândirea dreptului de ședere permanentă, să acorde ajutoare pentru studii, inclusiv pentru formare profesională, constând în burse de studiu sau împrumuturi, unor persoane altele decât lucrătorii care desfășoară activități salariate sau independente, persoanelor care își mențin acest statut și membrilor familiilor acestora.”

Dreptul german

Codul social

13 Articolul 19a alineatul (1), care figurează în cartea I din Codul social, prevede cele două tipuri principale de prestații ale asigurării de bază de care beneficiază persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, după cum urmează:

„Pot fi pretinse în temeiul dreptului la asigurarea de bază pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă:

1. prestații prin care se urmărește inserția pe piața muncii;

2. prestații prin care se urmărește asigurarea subzistenței."

14 Articolul 1 din cartea a II-a, intitulat „Funcția și obiectivul asigurării de bază pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă", prevede la alineatele (1) și (3):

„(1) Asigurarea de bază pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă urmărește să permită beneficiarilor acesteia să ducă o viață conformă cu demnitatea umană.

[…]

(3) Asigurarea de bază pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă cuprinde prestații

1. prin care se urmărește să se pună capăt sau să se reducă starea de nevoie, în special prin inserția pe piața muncii, și

2. prin care se urmărește să se asigure subzistența."

15 Articolul 7 din cartea a II-a, intitulat „Beneficiari", prevede:

„(1) Prestațiile în temeiul prezentei cărți sunt destinate persoanelor care

1. au împlinit vârsta de 15 ani și nu au împlinit încă limita de vârstă vizată la articolul 7 bis;

2. sunt apte de muncă;

3. sunt lipsite de resurse și

4. au reședința obișnuită în Republica Federală Germania (beneficiari apți de muncă).

Sunt excluși

1. străinii care nu desfășoară activități salariate sau independente în Republica Federală Germania și care nu se bucură de dreptul de liberă circulație în temeiul articolului 2 alineatul (3) din Legea privind libera circulație a cetățenilor Uniunii [Freizügigkeitsgesetz/EU, denumită în continuare «Legea privind libera circulație»] și membrii familiilor acestora, în cursul primelor trei luni de ședere,

2. străinii al căror drept de ședere este justificat numai de căutarea unui loc de muncă și membrii familiilor acestora,

[…]

A doua teză a punctului 1 nu se aplică străinilor care au reședința în Republica Federală Germania conform unui permis de ședere eliberat în temeiul capitolului 2 secțiunea 5 din Legea privind dreptul de ședere [(Aufenthaltgesetz)]. Dispozițiile în materie de drept de ședere rămân neschimbate.

[…]”

16 Articolul 8 alineatul (1) din cartea a II-a, intitulat „Capacitate de muncă”, are următorul cuprins:

„Este aptă de muncă orice persoană care, într-un viitor previzibil, nu se află în incapacitate, din cauza unei boli sau a unui handicap, de a desfășura o activitate profesională cel puțin trei ore pe zi în condițiile obișnuite de pe piața muncii.”

17 Articolul 9 alineatul (1) din cartea a II-a prevede:

„Este lipsită de resurse orice persoană care nu își poate asigura subzistența sau nu o poate asigura suficient pe baza venitului sau a patrimoniului care trebuie luat în considerare și nu primește asistența necesară din partea altor persoane, în special a membrilor familiei sale sau a beneficiarilor altor prestații sociale.”

18 Articolul 20 din cartea a II-a cuprinde dispoziții suplimentare privind nevoile de subzistență de bază. Articolul 21 din cartea a II-a prevede norme cu privire la nevoile suplimentare și articolul 22 din cartea a II-a are în vedere nevoile de cazare și de încălzire. În sfârșit, articolele 28-30 din cartea a II-a se referă la prestații de formare și de participare.

19 Articolul 1 din cartea a XII-a din Codul social (denumită în continuare „cartea a XII-a”), care privește ajutorul social, este redactat în următorii termeni:

„Rolul ajutorului social este de a permite beneficiarilor săi să ducă o viață conformă cu demnitatea umană. […]”

20 Articolul 21 din cartea a XII-a prevede:

„Nu se plătesc prestații de subzistență persoanelor care sunt vizate de prestațiile prevăzute în [cartea a II-a] în măsura în care sunt apte să lucreze sau ca urmare a legăturii lor de familie. […]”

Legea privind libera circulație

21 Domeniul de aplicare al Legii privind libera circulație, în versiunea aplicabilă faptelor din cauza principală, este precizat la articolul 1 din această lege:

„Prezenta lege reglementează intrarea și șederea resortisanților celorlalte state membre ale Uniunii Europene (cetățeni ai Uniunii) și ale membrilor familiilor acestora.”

22 Articolul 2 din Legea privind libera circulație prevede, referitor la dreptul de intrare și de ședere:

„(1) Cetățenii Uniunii care beneficiază de libertatea de circulație și membrii familiilor acestora au dreptul de intrare și de ședere pe teritoriul federal în conformitate cu dispozițiile prezentei legi.

(2) Beneficiază de libertatea de circulație în temeiul dreptului Uniunii:

1. cetățenii Uniunii care doresc să rămână în calitate de lucrători, în vederea căutării unui loc de muncă sau pentru a urma o formare profesională;

[…]

5. cetățenii Uniunii care nu desfășoară o activitate profesională, în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 4;

6. membrii de familie, în conformitate cu condițiile prevăzute la articolele 3 și 4;

[…]

(3) Pentru lucrătorii care desfășoară activități salariate sau independente, dreptul prevăzut la alineatul (1) nu este afectat de

1. incapacitatea temporară de muncă, ca urmare a unei boli sau a unui accident;

2. șomajul involuntar confirmat de agenția pentru ocuparea forței de muncă competentă sau încetarea unei activități independente ca urmare a unor împrejurări care nu depind de voința lucrătorului independent, după mai mult de un an de activitate;

3. formarea profesională, atunci când există o legătură între formare și activitatea profesională anterioară; legătura nu este necesară în cazul în care cetățeanul Uniunii și-a pierdut involuntar locul de muncă.

Dreptul conferit de alineatul (1) se menține o perioadă de șase luni în caz de șomaj involuntar confirmat de agenția pentru ocuparea forței de muncă competentă după o perioadă de încadrare în muncă de mai puțin de un an.

[…]”

23 Articolul 3 din Legea privind libera circulație, referitor la membrii de familie, prevede:

„(1) Membrii de familie ai cetățenilor Uniunii menționați la articolul 2 alineatul (2) punctele 1-5 beneficiază de dreptul prevăzut la articolul 2 alineatul (1) atunci când însoțesc cetățeanul menționat al Uniunii sau atunci când i se alătură. Pentru membrii de familie ai cetățenilor Uniunii prevăzuți la articolul 2 alineatul (2) punctul 5, aceasta se aplică în conformitate cu condițiile articolului 4.

(2) Sunt membri de familie

1. soțul și rudele pe linie descendentă ale persoanelor vizate la articolul 2 alineatul (2) punctele 1-5 și 7 sau ale soților acestora, care nu au împlinit încă vârsta de 21 de ani;

2. rudele pe linie ascendentă sau descendentă ale persoanelor vizate la articolul 2 alineatul (2) punctele 1-5 și 7 sau ale soților acestora, a căror subzistență este asigurată de aceste persoane sau de soții lor;

[…]”

24 Articolul 5 din Legea privind libera circulație, referitor la permisul de ședere și la certificatul privind dreptul de ședere permanentă, prevede:

„(1) Certificatul privind dreptul de ședere se eliberează din oficiu și fără întârziere cetățenilor Uniunii și membrilor de familie ai acestora care au cetățenia unui stat membru al Uniunii Europene și care au dreptul de a circula liber pe teritoriu.

[…]

(3) Oficiul pentru străini competent poate solicita demonstrarea în mod credibil a condițiilor dreptului prevăzute la articolul 2 alineatul (1), în termen de trei luni de la intrarea pe teritoriul federal. Indicațiile și probele necesare pentru justificare pot fi primite, cu ocazia înregistrării administrative, de către autoritatea de înregistrare competentă, care transmite indicațiile și probele oficiului pentru străini competent. […]

[…]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

25 Nazifa Alimanovic, născută în anul 1966, și copiii săi, Sonita, Valentina și Valentino, născuți în anii 1994, 1998 și, respectiv, 1999, au, toți patru, cetățenia suedeză. Doamna Alimanovic este născută în Bosnia, iar cei trei copii sunt născuți în Germania.

26 Rezultă din decizia de trimitere, fără a se preciza nici data exactă a plecării, nici motivul absenței, că familia Alimanovic a părăsit Germania în cursul anului 1999 pentru a pleca în Suedia și că s-a întors în primul stat membru în luna iunie 2010.

27 La 1 iulie 2010, membrilor familiei Alimanovic li s-a eliberat un certificat de ședere pe durată nelimitată în temeiul articolului 5 din Legea privind libera circulație. După sosirea în Germania, doamna Alimanovic și fiica sa Sonita, apte de muncă în sensul legislației germane, au ocupat, între lunile iunie 2010 și mai 2011, posturi de scurtă durată sau au obținut oportunități de muncă pentru mai puțin de un an.

28 În perioada 1 decembrie 2011-31 mai 2012, doamnei Alimanovic i-au fost acordate, pentru copiii săi Valentina și Valentino, alocații familiale și, asemenea fiicei sale Sonita, prestații ale asigurării de bază, în temeiul cărții a II-a, și anume, pe de o parte, alocații de subzistență pentru șomerii de lungă durată, denumite „Arbeitslosengeld II”, precum și, pe de altă parte, alocații sociale pentru beneficiarii inapți de muncă, acești ultimi beneficiari fiind ceilalți doi copii, Valentina și Valentino (denumite în continuare, împreună, „prestațiile în cauză”).

29 În vederea acordării prestațiilor în cauză în această perioadă, Centrul pentru Ocuparea Forței de Muncă a considerat că norma de excludere care se aplică cetățenilor Uniunii aflați în căutarea unui loc de muncă, prevăzută la articolul 7 alineatul (1) a doua teză punctul 2 din cartea a II-a, nu era aplicabilă familiei Alimanovic, deoarece, având în vedere că membrii săi erau resortisanți suedezi, această normă trebuia înlăturată în temeiul principiului nediscriminării prevăzut la articolul 1 din convenția de asistență. Astfel, în Hotărârea din 19 octombrie 2010, Curtea Federală de Contencios Social a statuat că obligația Republicii Federale Germania care rezultă din această dispoziție, și anume de a asigura că resortisanții celorlalte părți contractante aflați în situație de ședere legală în orice parte a teritoriului său și care sunt lipsiți de resurse suficiente beneficiază de prestații de asistență, la fel ca propriii resortisanți și în aceleași condiții, includea și acordarea unui venit minim de subzistență, în temeiul articolului 19 și următoarele din cartea a II-a.

30 Cu toate acestea, în temeiul articolului 48 alineatul (1) prima teză din cartea a X-a din Codul social, se impune invalidarea cu efecte pentru viitor a unui act administrativ atunci când intervine o schimbare semnificativă în raporturile de fapt sau de drept care existau la adoptarea unui asemenea act. În ceea ce privește acordarea unor prestații în temeiul articolului 1 din convenția de asistență, a intervenit o modificare în luna mai 2012, ca urmare a rezervei formulate la 19 decembrie 2011 de guvernul german față de această convenție. În acest temei, Centrul pentru Ocuparea Forței de Muncă a retras decizia de acordare a ansamblului prestațiilor în cauză pentru luna mai 2012.

31 La cererea familiei Alimanovic, Tribunalul de Contencios Social Berlin (Sozialgericht Berlin) a anulat această decizie și, între altele, a statuat că doamna Alimanovic și fiica sa Sonita aveau dreptul la prestațiile în cauză care le priveau, în special în temeiul articolului 4 din Regulamentul nr. 883/2004, care interzice orice discriminare a unor cetățeni ai Uniunii în raport cu resortisanții statului membru vizat, coroborat cu articolul 70 din acest regulament, care privește prestațiile speciale în numerar de tip necontributiv precum cele în discuție în cauza cu care era sesizat.

32 În cadrul recursului introdus la instanța de trimitere, Centrul pentru Ocuparea Forței de Muncă susține în special că prestațiile care urmăresc garantarea mijloacelor de existență în temeiul cărții a II-a constituie „prestații de asistență socială”, în sensul articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38, permițând astfel o excludere de la beneficiul acestor prestații a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

33 Instanța de trimitere precizează, printre altele, că, potrivit constatărilor de fapt ale Tribunalului de Contencios Social Berlin de care este ținută, doamna Alimanovic și fiica sa Sonita nu se mai puteau prevala de un drept de ședere în calitate de lucrători în temeiul articolului 2 din Legea privind libera circulație. Astfel, din luna iunie 2010, ele nu mai ocupau decât posturi de scurtă durată sau nu au obținut decât oportunități de muncă pentru mai puțin de un an, iar din luna mai 2011, nu mai exercitau nicio activitate, nici salariată, nici independentă.

34 Făcând referire la Hotărârea Vatsouras și Koupatantze (C-22/08 și C-23/08, EU:C:2009:344), această instanță consideră că rezultă din articolul 2 alineatul (3) a doua teză din Legea privind libera circulație, interpretat în raport cu articolul 7 alineatul (3) litera (c) din Directiva 2004/38, că nici doamna Alimanovic, nici fiica sa Sonita nu mai beneficiază de calitatea de lucrător salariat sau independent și, prin urmare, ele trebuie considerate ca fiind persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, în sensul articolului 2 alineatul (2) punctul 1 din Legea privind libera circulație.

35 Așadar, în temeiul articolului 7 alineatul (1) a doua teză punctul 2 din cartea a II-a, care exclude de la beneficiul prestațiilor prevăzute de această legislație atât persoanele al căror drept de ședere este justificat numai de căutarea unui loc de muncă, cât și membrii familiilor acestora, au fost excluse în concret doamna Alimanovic și fiica sa Sonita de la beneficiul alocațiilor de subzistență pentru șomerii de lungă durată.

36 În consecință, pe de o parte, instanța de trimitere adresează întrebarea dacă această dispoziție din cartea a II-a încalcă principiul nediscriminării prevăzut la articolul 4 din Regulamentul nr. 883/2004.

37 Pe de altă parte, această instanță ridică problema dacă dispoziția menționată din cartea a II-a poate fi considerată o transpunere licită în dreptul intern a articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 sau dacă, în cazul inaplicabilității acestei prevederi a dreptului Uniunii, ea este contrară articolului 45 alineatul (2) TFUE coroborat cu articolul 18 TFUE.

38 În aceste condiții, Curtea Federală de Contencios Social a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Cu excepția acordării prestațiilor exclusiv în statul membru în care persoana în cauză este rezidentă, care este prevăzută la articolul 70 alineatul (4) din Regulamentul nr. 883/2004, principiul nediscriminării prevăzut la articolul 4 din acest regulament se aplică și prestațiilor speciale în numerar de tip necontributiv, în sensul articolului 70 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, prevederile care transpun articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 în dreptul național pot restrânge principiul nediscriminării prevăzut la articolul 4 din Regulamentul nr. 883/2004 și, dacă este cazul, în ce măsură, având în vedere că, în temeiul acestora, se refuză, fără excepție, accesul la prestații atunci când dreptul de ședere al unui cetățean al Uniunii în alt stat membru se întemeiază exclusiv pe obiectivul căutării unui loc de muncă?

3) Articolul 45 alineatul (2) TFUE coroborat cu articolul 18 TFUE se opune unei dispoziții de drept național care, pe durata dreptului de ședere întemeiat exclusiv pe căutarea unui loc de muncă, independent de legătura cu statul membru gazdă, refuză fără excepție să acorde cetățenilor Uniunii care, fiind în căutarea unui loc de muncă, pot invoca dreptul la liberă circulație, o prestație socială menită să le garanteze mijloacele de subzistență și să le faciliteze în același timp accesul pe piața muncii?”

39 Prin scrisoarea din 26 noiembrie 2014, grefa Curții a transmis instanței de trimitere Hotărârea Dano (C-333/13, EU:C:2014:2358), invitând-o să indice dacă, în lumina primului punct al dispozitivului acestei hotărâri, dorește să mențină prima întrebare preliminară. Prin Ordonanța din 11 februarie 2015, primită la grefa Curții la 19 februarie 2015, Curtea Federală de Contencios Social s-a pronunțat în sensul că înțelege să nu mențină prima întrebare preliminară.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la calificarea prestațiilor în cauză

40 Trebuie amintit că, din dosarul prezentat Curții, reiese că instanța de trimitere consideră că dreptul de ședere al doamnei Alimanovic și al fiicei sale Sonita rezultă din calitatea lor de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă și că este ținută de constatările de fapt operate în această privință de instanța de fond.

41 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită Curții, în esență, să se pronunțe cu privire la compatibilitatea, pe de o parte, cu articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 și, pe de altă parte, cu articolul 18 TFUE și cu articolul 45 alineatul (2) TFUE, a unei reglementări naționale care îi exclude de la beneficiul anumitor prestații pe resortisanții altor state membre care au calitatea de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, deși aceste prestații sunt garantate resortisanților statului membru vizat care se află în aceeași situație.

42 Întrucât natura prestațiilor în cauză drept prestații de asistență socială sau drept măsuri care urmăresc facilitarea accesului pe piața muncii este determinantă pentru identificarea normei Uniunii în raport cu care trebuie evaluată compatibilitatea menționată, este necesar să se realizeze calificarea acestora.

43 Or, în această privință, este suficient să se constate că însăși instanța de trimitere a calificat prestațiile în discuție ca fiind „prestații speciale în numerar de tip necontributiv”, în sensul articolului 70 alineatul (2) din Regulamentul nr. 883/2004. Ea subliniază în acest scop că prestațiile menționate

urmăresc garantarea mijloacelor de existență persoanelor care nu își pot asigura subzistența și că fac obiectul unei finanțări necontributive prin impozit. Din moment ce prestațiile menționate sunt, pe de altă parte, menționate în anexa X la Regulamentul nr. 883/2004, ele îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 70 alineatul (2) din acest regulament, chiar dacă fac parte dintr-un regim care prevede și prestații care urmăresc să faciliteze căutarea unui loc de muncă.

44 În aceste condiții, trebuie să se adauge că, astfel cum reiese din jurisprudența Curții, asemenea prestații fac parte din noțiunea „prestații de asistență socială”, în sensul articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38. Astfel, această noțiune face referire la ansamblul regimurilor de ajutoare instituite de autorități publice la nivel național, regional sau local la care poate recurge un individ care nu dispune de resurse suficiente pentru a face față nevoilor sale de bază, precum și celor ale familiei sale și care, pentru acest motiv, riscă să devină, în cursul ședерii sale, o sarcină pentru finanțele publice ale statului membru gazdă de natură să aibă consecințe asupra nivelului global al ajutorului care poate fi acordat de acest stat (Hotărârea Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358, punctul 63).

45 În speță, de altfel, este necesar să se constate că, așa cum a arătat avocatul general la punctul 72 din concluzii, funcția preponderentă a prestațiilor în discuție este tocmai de a garanta minimul de mijloace de existență necesare pentru a duce o viață conformă cu demnitatea umană.

46 Prin urmare, rezultă din aceste considerații că prestațiile menționate nu pot fi calificate drept prestații de natură financiară care sunt menite să faciliteze accesul pe piața muncii a unui stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea Vatsouras și Koupatantze, C-22/08 și C-23/08, EU:C:2009:344, punctul 45), ci trebuie considerate „prestații de asistență socială”, în sensul articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38, după cum a arătat avocatul general la punctele 66-71 din concluzii.

47 În consecință, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare preliminară.

Cu privire la a doua întrebare

48 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 24 din Directiva 2004/38 și articolul 4 din Regulamentul nr. 883/2004 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru care exclude de la beneficiul anumitor „prestații speciale în numerar de tip necontributiv”, în sensul articolului 70 alineatul (2) din Regulamentul nr. 883/2004, care constituie de asemenea o „prestație de asistență socială”, în sensul articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38, resortisanții altor state membre aflați în căutarea unui loc de muncă pe teritoriul statului membru gazdă, deși aceste prestații sunt garantate resortisanților statului membru gazdă care se află în aceeași situație.

49 În această privință, trebuie amintit mai întâi că, în ceea ce privește accesul la prestații de asistență socială precum cele în discuție în litigiul principal, un cetățean al Uniunii nu poate pretinde o egalitate de tratament cu resortisanții statului membru gazdă în temeiul articolului 24 alineatul (1) din Directiva 2004/38 decât dacă șederea sa pe teritoriul statului membru gazdă respectă condițiile Directivei 2004/38 (Hotărârea Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358, punctul 69).

50 Astfel, a admite că persoane care nu beneficiază de un drept de ședere în temeiul Directivei 2004/38 pot pretinde un drept la prestații de asistență socială în aceleași condiții ca cele aplicabile resortisanților naționali ar fi contrar unui obiectiv al directivei menționate, enunțat în considerentul (10), care urmărește să se evite ca cetățenii Uniunii resortisanți ai altor state membre să devină o sarcină excesivă pentru sistemul de asistență socială din statul membru gazdă (Hotărârea Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358, punctul 74).

51 În consecință, pentru a se determina dacă prestații de asistență socială precum prestațiile în discuție pot fi refuzate în temeiul derogării prevăzute la articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38, trebuie să se verifice în prealabil aplicabilitatea principiului egalității de tratament amintit la articolul 24 alineatul (1) din directiva menționată și, prin urmare, legalitatea ședерii pe teritoriul statului membru gazdă a cetățeanului Uniunii vizat.

52 Trebuie să se constate că numai două dispoziții ale Directivei 2004/38 sunt susceptibile să confere persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și care sunt în situația doamnei Alimanovic și a fiicei sale Sonita un drept de ședere în statul membru gazdă în temeiul acestei directive, și anume articolul 7 alineatul (3) litera (c) și articolul 14 alineatul (4) litera (b) din aceasta.

53 În această privință, articolul 7 alineatul (3) litera (c) din Directiva 2004/38 prevede că, dacă lucrătorul este înregistrat în mod corespunzător ca fiind în șomaj involuntar, după ce a îndeplinit un contract de muncă pe termen limitat, cu durata de sub un an, sau după ce a devenit șomer în mod involuntar în timpul primelor douăsprezece luni și dacă s-a înregistrat ca persoană care caută de lucru la serviciul competent de ocupare a forței de muncă, statutul de lucrător se menține pentru o perioadă de cel puțin șase luni. În această perioadă, cetățeanul Uniunii vizat își păstrează dreptul de ședere în statul membru gazdă în temeiul articolului 7 din Directiva 2004/38 și poate, prin urmare, să se prevaleze de principiul egalității de tratament, consacrat la articolul 24 alineatul (1) din directiva menționată.

54 Astfel, Curtea a statuat în Hotărârea Vatsouras și Koupatantze (C-22/08 și C-23/08, EU:C:2009:344, punctul 32) că cetățenii Uniunii care și-au menținut statutul de lucrători în temeiul articolului 7 alineatul (3) litera (c) din Directiva 2004/38 au dreptul la prestații de asistență socială precum prestațiile în discuție pe perioada respectivă de cel puțin șase luni.

55 Cu toate acestea, astfel cum arată avocatul general la punctul 41 din concluzii, nu se contestă că doamna Alimanovic și fiica sa Sonita, care și-au menținut statutul de lucrători timp de cel puțin șase luni de la încetarea activității la ultimul loc de muncă, nu mai aveau acest statut în momentul în care li s-a refuzat beneficiul prestațiilor în discuție.

56 În ceea ce privește problema dacă articolul 14 alineatul (4) litera (b) din Directiva 2004/38 ar putea constitui temeiul unui drept de ședere potrivit Directivei 2004/38 în favoarea cetățenilor Uniunii care se află în situația doamnei Alimanovic și a fiicei sale Sonita, această dispoziție prevede că un cetățean al Uniunii care intră pe teritoriul statului membru gazdă în căutarea unui loc de muncă nu poate fi expulzat din statul membru respectiv atât timp cât poate dovedi că este în continuare în căutarea unui loc de muncă și că are șanse reale de a fi angajat.

57 Chiar dacă, potrivit instanței de trimitere, doamna Alimanovic și fiica sa Sonita își pot întemeia dreptul de ședere pe dispoziția menționată și după expirarea perioadei prevăzute la articolul 7 alineatul (3) litera (c) din Directiva 2004/38 pe o perioadă, acoperită de articolul 14 alineatul (4) litera (b) din aceasta, care le dă dreptul la o egalitate de tratament cu resortisanții statului membru gazdă în ceea ce privește accesul la prestații de asistență socială, trebuie să se arate totuși că, într-un asemenea caz, statul membru gazdă se poate întemeia pe derogarea prevăzută la articolul 24 alineatul (2) din această directivă pentru a nu acorda cetățeanului menționat prestația de asistență socială solicitată.

58 Astfel, reiese în mod expres din trimiterea care figurează la articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 la articolul 14 alineatul (4) litera (b) din aceasta că statul membru gazdă îi poate refuza unui cetățean al Uniunii care beneficiază de un drept de ședere orice prestație de asistență socială doar în temeiul acestei ultime dispoziții.

59 În această privință, este necesar să se precizeze că, deși Curtea a statuat deja că Directiva 2004/38 impune ca statul membru să ia în considerare situația individuală a unei persoane interesate atunci când intenționează să adopte o măsură de expulzare sau să constate că această persoană constituie o

sarcină excesivă pentru sistemul său de asistență socială în cadrul ședерii sale (Hotărârea Brey, C-140/12, EU:C:2013:565, punctele 64, 69 și 78), o asemenea examinare individuală nu se impune totuși într-un caz precum cel din cauza principală.

60 Astfel, Directiva 2004/38, stabilind un sistem gradual de menținere a statutului de lucrător, care urmărește securizarea dreptului de ședere și a accesului la prestații sociale, ia în considerare ea însăși diferiți factori ce caracterizează situația individuală a fiecărui solicitant al unei prestații sociale și în special durata exercitării unei activități economice.

61 Or, permițând persoanelor interesate să își cunoască în mod neechivoc drepturile și obligațiile, criteriul prevăzut atât la articolul 7 alineatul (1) din cartea a II-a coroborat cu articolul 2 alineatul (3) din Legea privind libera circulație, cât și la articolul 7 alineatul (3) litera (c) din Directiva 2004/38, și anume o perioadă de șase luni de la încetarea unei activități profesionale în care se menține dreptul la ajutorul social, este, în consecință, de natură să garanteze un nivel ridicat de securitate juridică și de transparență în cadrul acordării prestațiilor de asistență socială ale asigurării de bază, fiind în același timp conform cu principiul proporționalității.

62 În plus, în ceea ce privește examinarea individuală prin care se urmărește realizarea unei aprecieri globale a sarcinii pe care ar reprezenta-o în mod concret acordarea unei prestații pentru întregul sistem național de asistență socială în discuție în litigiul principal, trebuie arătat că ajutorul acordat unui singur solicitant poate fi cu greu calificat drept „sarcină excesivă” pentru un stat membru, în sensul articolului 14 alineatul (1) din Directiva 2004/38, care ar putea afecta statul membru vizat nu după ce a fost sesizat cu o cerere individuală, ci în mod necesar după acumularea tuturor cererilor individuale care i-ar fi adresate.

63 Având în vedere toate considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare adresată că articolul 24 din Directiva 2004/38 și articolul 4 din Regulamentul nr. 883/2004 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări a unui stat membru care îi exclude de la beneficiul anumitor „prestații speciale în numerar de tip necontributiv”, în sensul articolului 70 alineatul (2) din Regulamentul nr. 883/2004, care constituie de asemenea o „prestație de asistență socială”, în sensul articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38, pe resortisanții altor state membre aflați într-o situație precum cea prevăzută la articolul 14 alineatul (4) litera (b) din directiva menționată, deși aceste prestații le sunt garantate resortisanților acestui stat membru care se află în aceeași situație.

Cu privire la cheltuielile de judecată

64 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolul 24 din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE și articolul 4 din Regulamentul (CE) nr. 883/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2004 privind coordonarea sistemelor de securitate socială, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (UE) nr. 1244/2010 al Comisiei din 9 decembrie 2010, trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări a unui stat membru care îi exclude de la beneficiul anumitor „prestații speciale în numerar de tip necontributiv”, în sensul articolului 70 alineatul (2) din Regulamentul

nr. 883/2004, care constituie de asemenea o „prestație de asistență socială”, în sensul articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38, pe resortisanții altor state membre aflați într-o situație precum cea prevăzută la articolul 14 alineatul (4) litera (b) din directiva menționată, deși aceste prestații le sunt garantate resortisanților acestui stat membru care se află în aceeași situație.

Semnături